

"De status van de Saar" in Internationale Spectator (21 september 1949)

Source: Internationale Spectator. 21.09.1949, n° 19. 's-Gravenhage: Het Nederlandsch Genootschap voor Internationale Zaken. "De status van de Saar", auteur:M.M. , p. 4-8.

Copyright: (c) Internationale Spectator

URL: http://www.cvce.eu/obj/de_status_van_de_saar_in_internationale_spectator_21_september_1949-nl-8efd4a38-af8d-47de-9829-8a060f508f41.html

Publication date: 18/12/2013

De Status van de Saar

Het Saargebied is een typisch grensland, waarvan zijn geschiedenis getuigenis aflegt. Frankrijk en Duitsland beriepen zich herhaaldelijk op hun historische rechten op dit Duits sprekende gebied. Bij de vredesonderhandelingen van Maart 1919 na de eerste wereldoorlog wilden nòch Wilson, noch Lloyd George op Frankrijk's historische claim, door Tardieu onder woorden gebracht (Frankrijk had 1815 bij het verdrag van Parijs de Saar verloren) ingaan, daar zij hierin geen basis voor duurzame vrede zagen. Bij het verdrag van Versailles verkreeg Frankrijk echter economische rechten in het Saargebied, n.l. het eigendoms- en exploitatierecht der kolenmijnen (in mindering van de door Duitsland te betalen schadevergoeding), terwijl het gebied, waarover Duitsland de soevereiniteit behield, onder bestuur van een regeringscommissie van de Volkenbond werd gesteld¹⁾, bestaande uit één Fransman, één Saarlander en drie leden, die noch van Franse noch van Duitse nationaliteit mochten zijn. Bepaald werd, dat in 1935 bij volksstemming zou worden bepaald tot welk land de Saar zou gaan behoren.

Reeds vanaf 1925 (na Stresemanns ontmoeting met Briand in Locarno) werden van Duitse zijde pogingen gedaan om tot een internationale exploitatie van de Saarmijnen te komen. Enige jaren later vonden officiële besprekingen hieromtrent plaats, die echter geen resultaat hadden, daar in Frankrijk te veel tegenstand bestond tegen enige premature afstand van deze rechten. Hand in hand daarmee nam de Duitsgezindheid in het Saargebied toe, vooral nadat Hitler aan het bewind kwam in Duitsland. Terwijl in 1922 de Landesrat nog voor de helft uit Katholieke centrumaanhangers, voor 1/4 uit Duitse communisten en voor 1/10 uit socialisten bestond, veranderde die verhouding na 1933 en kreeg de Duitsgezinde groep van het Duitse Front, waarbij de Katholieken zich aansloten (en waarvoor de gelden uit de kringen der groot-industriële kwamen) een overweldigende meerderheid.

Daartegenover bestond nog het Vrijheidsfront, dat zich voor de status quo verklaarde. De derde mogelijkheid, die van aansluiting bij Frankrijk, had slechts een kleine kring van aanhangers.

De stemming van 13 Januari 1935 leverde 90.3% der 477.000 stemmen voor Hitler-Duitsland op. 1 Maart werd het gebied bij Duitsland gevoegd. Voor 900 miljoen francs, in vijf jaar te voldoen, kwamen de mijnen weer aan Duitsland. Vóór het einde van die termijn brak de oorlog uit. Duitsland maakte vanaf Juni 1940 van de Saar, Lotharingen en een deel van de Palts de Westmark onder Gouwleider Burckel, waarmee het Saargebied weer aan zijn natuurlijke achterland Lotharingen werd aangesloten. Zonder het erts der Lotharingse mijnen is in het Saargebied geen welvaart denkbaar. In tegenstelling tot na 1935 beleefde het land vooruitgang op economisch gebied, ondanks (of mogelijk dank zij) de inschakeling der Saarlunds-Lotharingse industrieën in de grote Duitse oorlogsmachine. Er bestond nl... voor verschillende producten verplichte afname en levering.

Nadat in Maart 1945 de Amerikaanse troepen het Saargebied binnentrokken, werd de bezetting drie maanden later door Franse troepen overgenomen en werd het Saargebied tot een deel der Franse bezettingszone in Duitsland. Militaire Gouverneur werd Kolonel Gilbert Grandval, in de oorlog een der organisatoren van de illegaliteit en een der meest bekwame figuren, die Frankrijk bezit. In de controle van landsregering en vertegenwoordigend lichaam werd hij bijgestaan door een Commissie van Zeven.

Franse plannen

Frankrijk heeft echter andere doelen voor het Saargebied. De Saarlanders zien de grote voordelen, die de Franse plannen kunnen brengen en reeds in April 1946 wendden de landelijke leiders der beide grote Duitse partijen, van CDU en SPD, en der centrale vakvereniging zich in een telegram tot de ministers van Buitenlandse Zaken bijeen in Parijs, om de wens tot hereniging der Franse en Saarlandse economie uit te spreken. Dit wordt een punt op de conferentie der grote vier in Mei 1946. Frankrijk vraagt om opname van het Saargebied in zijn economische administratie, het wil geen politieke annexatie. De politieke status van de Saar zou pas bij het vredesverdrag met Duitsland te regelen zijn.

Bidault ondervindt zowel van Byrnes als Bevin tegenstand, die beide voor een centrale Duitse administratie zijn. Bij verschillende gelegenheden, o.a. in Juli '46 in Parijs, wordt hierover van gedachten gewisseld. Tenslotte krijgt de Amerikaanse Generaal Mac Narney opdracht de Saar uit ev. overeenkomsten betreffende

fusie Franse en Amerikaanse zone uit te sluiten, en Byrnes verklaart er in toe te stemmen, dat de Saar aan het centrale bestuur onttrokken zal worden. Bevin gaat met de Franse voorstellen in het belang der Saarlandse bevolking accoord. De instemming der Saarlanders kwam tot uiting bij de Gemeenteraadsverkiezingen van September 1946, waarbij 90% der stemmen naar de „economische aansluitingspartijen” gingen.

Als eerste resultaat dezer bemoeienissen van Franse en van Saarlandse zijde kwam de ordonnantie 75/76 van de Franse commandant in Duitsland van 20 Dec. '46 met een voorlopige regeling „ter bevordering van de voedselvoorziening der Saarlanders”. Deze bepaalde, dat per 22 December langs de grenzen van het Saargebied met de Rijn-Palts, Baden en Württemberg een douaneregime werd ingesteld. Voor het passeren der grens werd een bewijs van de Franse administratieve autoriteiten nodig en regelingen omtrent geld- en goederenverkeer werden ingevoerd. De toestanden in de Saar verbeteren hierna gestadig, wat aan de kolenproductie af te lezen is. Deze bedroeg in 1945 11.000 ton per dag, in 1946 voor de invoering van het douanecordon 22.000 en in 1947 30.000.

Nieuwe grondwet

In de loop van 1947 werd door een constitutiecommissie, die van Juni tot September vergaderde en samengesteld was op de basis der verkiezingen van September '46 een constitutie aangenomen (met 18 tegen 2 (comm.) stemmen), waarbij de Saar autonomie vraagt met waarneming der buitenlandse vertegenwoordiging door Frankrijk, en economische invoeging in Frankrijk. Dit houdt politieke afscheiding van Duitsland in.

De préambule van deze constitutie drukt de wensen der Saarlanders als volgt uit:

Het Saarlandse Volk,

Na de ineenstorting van het Duitse Rijk geroepen de principes van zijn culturele, politieke, economische en sociale leven te herzien; Doordrongen van de overtuiging, dat zijn bestaan en ontwikkeling verzekerd worden door de organische opneming van de Saar in de economische sfeer der Franse Republiek;

Vertrouwend op een internationaal statuut, dat de grondslag zal afgeven voor zijn bestaan en wederopleving;

Vestigt zijn toekomst op de economische samensmelting en op de eenheid van monetaire en douane-aangelegenheden van het Saargebied en de Franse Republiek, waaruit voortvloeit:

De politieke onafhankelijkheid van de Saar ten opzichte van het Duitse Rijk;

De uitoefening door de Franse Republiek van de Verdediging van het grondgebied en van de buitenlandse betrekkingen van het Land met vreemde staten;

De toepassing in het Saargebied der Franse wetten betrekking hebbende op het statuut van geldwezen en douane;

De toewijzing aan een vertegenwoordiger der Regering van de Franse Republiek van de wetgevende macht inzake garandering der douane- en muntwezenenheid, alsook van een algemeen recht van controle inzake inhouding van het Statuut.

Een juridische organisatie ingesteld om de eenheid van rechtspraak nodig in het kader van het statuut te verzekeren.

Bij gevolg heeft de Saarlandse Volksvertegenwoordiging, in vrijheid door het volk gekozen;

Teneinde aan deze wil bindende uitdrukking te geven;

Om - na uit een systeem, dat de menselijke persoonlijkheid onteerde en knechtte, te zijn uitgescheiden - vrijheid, menselijkheid, recht en moraliteit als grondslagen van een nieuwe staat, waarvan de opgave is een schakel voor toenadering der volken te worden en, zo God wil, de zaak van de vrede in de wereld te dienen, duurzaam te vestigen, de volgende grondwet aangenomen:.....

Deze Constitutie van 122 artikels, die tegelijkertijd de nieuwe grondwet als ook de basis voor de wederzijdse betrekkingen tussen Frankrijk en het Saargebied is (volgens overeenkomst van 15 Dec. '46) werd na de stemming van 5 Oct. 1946, waaraan 96% deelname, met een overeenkomstige meerderheid voor CDU en SPD als in 1946 van kracht.

De Constitutie is geen internationaal statuut, zoals indertijd dat van de Volkenbond, maar een wederzijds accoord tussen Frankrijk en de Saar wet goedvinden der Geallieerden.

Vanuit internationaal juridisch gezichtspunt bestaat er geen statuut van de Saar tot de tekening van het Duitse vredesverdrag.

Invoering franc

Intussen werd 20 November 1947 in het Saargebied de Franse franc ingevoerd, op basis van 2000 francs

voor 100 oude Rijksmark, ongeveer met 6 dollar overeenkomende²⁾, terwijl alle tegoeden konden worden ingewisseld. Hiermee ging de gehele Franse markt voor de Saarlanders open en werden zij steeds meer tot de verwende kinderen onder de Duitsers. Vooral bestond een krasse tegenstelling tussen de toestanden in de Franse zone en het Saargebied. De economische afscheiding van dit gebied van de Franse zone was een van de redenen, die de Fransen mede invoeging van West-Duitsland in de Marshall-hulp deed vragen.

Door de economische en financiële aansluiting werden het Saargebied en Lotharingen weer verbonden. 40% van het staal wordt in de Saar verwerkt, 60% wacht op uitvoer naar Italië, Afrika, Z.- en Z.O.-Azië. Daar kolen en staal uit de Roer goedkoper zijn dan die uit de Saar, is Duitsland geen afzetgebied.

De vraag is zelfs of Frankrijk van de economische aansluiting wel even veel plezier zal beleven als de Saarlander, en of door zijn grote weder-opbouwbehoefte en dure exploitatie de Saar niet van verkoper tot koper wordt, (Times 5 Sept. '49).

Momenteel is de toestand voor de Saarlander gunstig. De Saarlandse arbeider heeft, hoewel hij stakingsrecht bezit, aan geen enkele der grote stakingsbewegingen in Frankrijk deelgenomen. De invloed der Communisten en ook hun propaganda is gering.

Daarentegen is het oude Nazi-element nog verbreid en heeft de snelle emancipatie der Saarlanders misschien niet meegewerkt om dit te doen uitsterven, niet zo zeer als ideologie, maar als geestesgesteldheid. De toekomst zal leren in hoeverre de Saarlanders de hun geboden ontwikkelingsmogelijkheden waard zijn.

Of de Saarlander, Wanneer West-Duitsland economisch meer en meer opleeft en tot een nieuwe staat wordt, niet weer heimwee krijgt naar zijn oude vaderland, is nog af te wachten. Vooreerst schijnt het, dat hij werkelijk heeft geleerd uit de 10 jaren 1935-1945.

Toenadering op andere gebieden

De Fransen hebben hun eigen opvatting.

Wanneer is een Duitser geen Duitser meer? Wanneer hij Saarlander is, zeggen de Fransen. Frankrijk ziet het Saargebied voor de toekomst als een kleine autonome staat (het heeft nog geen 900.000 inwoners) en de Saarlanders zelf voelen zich als de Duitsers, die het voorbeeld hebben te geven tot wederzijds begrip tussen Frans en Duits gebied. In dit verband schreef de New York Herald Tribune: „In het Saargebied lijkt het Duitse probleem begrijpelijk en haast oplosbaar”. Als grensbevolking heeft de Saarbevolking meer ervaring en meer aanpassingsvermogen dan het overige Duitse volk, en het is zeker niet alleen aan de materiële voordelen te wijten, dat de Saarlander met de Franse bezetter, die nu geen bezetter meer is, broederlijk omgaat.

Sedert Januari 1948 is Colonel Grandval hoge commissaris geworden en het Franse bestuur burgerlijk. Juridisch is het Saargebied sedert dien geen bezet gebied meer.

In diezelfde tijd kwam een Frans-Saarlands accoord voor de rechtspraak tot stand, zoals in het Statuut voorzien.

Het Saarland heeft zijn eigen volksvertegenwoordiging volgens de verkiezingen van 1947 bestaande uit 28 Christen-Democraten, 17 Sociaal-Democraten, 3 Democraten en 2 Communisten. De Regering is een coalitie van C.D.U. en S.P.D. Minister-President is Johannes Hoffmann (Chr. dem.), die ten tijde van de Anschluss naar Frankrijk was uitgeweken.

Van Franse zijde wordt het contact (in tegenstelling tot na de eerste wereldoorlog) zeker niet alleen op economisch gebied gezocht. Volgens Grandval was het succes der Nazis bij de verkiezingen van 1935 vooral te wijten aan de toenmalige verwaarlozing door de Fransen van intellectuele en morele belangen.

In de nieuwe constitutie wordt de wenselijkheid van cultureel contact in artikel 30 vastgelegd:

"L'histoire de la Sarre et son évolution politique font l'obligation à toutes les écoles de développer l'esprit de réconciliation entre les peuples. Elles enseignent, dans le cadre de la culture chrétienne et européenne, la culture allemande et contribuent, par l'enseignement de la langue française au développement des relations culturelles entre la France et le Territoire de la Sarre".

De Fransen werken deze wederzijdse relaties bewust en actief in de hand. De grens naar het Duitse gebied is voor de Saarlander, die daar meestal familieleden heeft, vrijwel gesloten, wat niet nalaat ontevredenheid op te wekken. Duitse couranten ziet men weinig. Daarentegen worden studiebeurzen uitgegeven voor Franse universiteiten, werd in het verwoeste Saarbrücken een universiteit opgericht, in Homburg een conservatorium, wordt het theater- en concertleven gestimuleerd, etc.

Deze politiek draagt er het hare toe bij de gezindheid van de Saarlanders, die door hun Duitse landgenoten van over de grens toch al scherp becritiseerd worden, langzamerhand te beïnvloeden.

Toch wijst Frankrijk er steeds weer op, dat het geen politieke annexatie van de Saar wil. In de Partijen is de mening over de uiteindelijke status verdeeld. Guy Mollet, Secretarie-Generaal van de S.F.I.O., verklaarde 22 Augustus in Straatsburg, dat het Saargebied weliswaar economisch met Frankrijk verbonden moet blijven, maar politiek tot Duitsland moest gaan behoren. De M.R.P. is voor politieke onafhankelijkheid van de Saar.

Toelating tot Raad van Europa

Waar nu de politieke afscheiding van Duitsland een feit is, terwijl de politieke status als geheel juridisch voorlopig nog niet geregeld kan worden, levert de Raad van Europa, in welks statuut de mogelijkheid van opname van niet-soevereine staten uitdrukkelijk bepaald werd, een mogelijkheid voor het Saargebied, welks buitenlandse aangelegenheden door Frankrijk worden waargenomen, als de facto autonome staat toegelaten te worden. De discussie over de toelating van West-Duitsland gaf Frankrijk de gelegenheid voor de Saar in te springen. Schuman vroeg op 11 Aug. om opname. Op 3 Sept. vonden tussen Schuman en Joh. Hoffmann en enige andere leidende politieke persoonlijkheden uit de Saar besprekingen over dit punt plaats, die hun uiting vonden in een verklaring van Hoffmann aan de pers in Straatsburg, waarin hij betoogde, dat het Saargebied evenals Luxemburg zijn eigen leven wil leiden, dat het Frankrijk dankbaar is voor de wijze, waarop het deze wens door het aanbod der economische unie en politieke autonomie heeft vervuld, en als waarnemer der politieke aangelegenheden de opname in de Raad van Europa heeft voorgesteld.

Het is zeer waarschijnlijk, dat op de opname van West-Duitsland in de Raad van Europa te zijner tijd die van de Saar volgen zal. Het ligt in de lijn der Frans-Saarlandse politiek van toenadering in het kader der politieke autonomie, dat Frankrijk het hare zal doen om deze opname te bevorderen, hetgeen er slechts toe kan bijdragen, naast de juridisch vastgelegde economische banden, ook die op cultureel en politiek gebied te bevestigen.

M. M.

1) De opvatting dezer Commissie volgens een schrijven van de voorzitter aan de Secretaris-Generaal van de Volkenbond (4 Juli '21): "C'est un territoire entièrement soustrait au Gouvernement de l'Allemagne. Cette Puissance en conserve la souveraineté, mais il n'y a l'exercice d'aucun des droits de la souveraineté. L'exercice des droits de la souveraineté appartient à la Société des Nations, a gissant par la commission de Gouvernement".

2) Op 20 Juni '48 bij de invoering van de D-Mark in West-Duitsland werd voor 100 oude Rijksmark 10 D-Mark, overeenkomende met 3.33 dollar uitbetaald tot een bedrag van 40 D-Mark.